

MEDIA TA'LIM NAZARIYASINING PEDAGOGIKADAGI O'RNI

Ibroximov Dostonbek Rustam o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti

*Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va
huquq ta'limi kafedrası asistent-o'qituvchisi.*

Tojimahmatova Nozanin Furqatbek qizi

Andijon davlat pedagogika instituti

Filologiya fakulteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada media ta'lim nazariyasining pedagogik jarayondagi o'rni, uning zamonaviy ta'lim tizimidagi ahamiyati va o'quvchilarda mediasavodxonlikni shakllantirishdagi pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi. Media ta'limning maqsadi, vazifalari va amaliy qo'llanishi keng yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *media ta'lim, mediasavodxonlik, pedagogika, axborot madaniyati, media resurslar, o'quv jarayoni.*

Аннотация: *В статье рассматривается роль медиаобразования в педагогике, его влияние на формирование критического мышления у учащихся и развитие медиаграмотности. Раскрываются основные направления и методические подходы медиаобразования.*

Ключевые слова: *медиаобразование, медиаграмотность, педагогика, информационная культура, медиа-ресурсы.*

Abstract: *This article analyzes the significance of media education in pedagogy and its role in developing students' media literacy, critical thinking, and information culture. It highlights the functions, methods, and applications of media education in modern teaching.*

Keywords: *media education, media literacy, pedagogy, information culture, media resources.*

Asosiy qism: Media ta'lim nazariyasi zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, o'quvchilarni axborot oqimini tahlil qilish, media mahsulotlarni to'g'ri baholash, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Media ta'limning asosiy maqsadi — o'quvchini passiv axborot iste'molchisi emas, balki faol, ongli va mas'uliyatli media subyekti sifatida tarbiyalashdir. Pedagogik jarayonda media vositalaridan foydalanish o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, mavzuni chuqurroq anglashga yordam beradi va ta'lim samaradorligini kuchaytiradi. Media resurslar yordamida

vizual, eshitish va interaktiv o‘qitish metodlarini uyg‘unlashtirish imkoniyati paydo bo‘ladi. Media ta’limning pedagogikadagi o‘rni quyidagilarda yaqqol namoyon bo‘ladi:

1. O‘quvchilarda axborot madaniyatini shakllantirish.
2. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish.
3. Media mahsulotlarni tahlil qilish va baholash ko‘nikmalarini rivojlantirish.
4. O‘qituvchilarga dars jarayonida media vositalaridan samarali foydalanish imkonini yaratish.

Media ta’limning rivojlanishi global jarayon bo‘lib, ko‘plab davlatlar ta’lim standartlariga mediasavodxonlikni majburiy kompetensiya sifatida kiritmoqda. Media ta’lim nazariyasining shakllanishi va uning zamonaviy ta’lim tizimidagi ahamiyati

Media ta’lim nazariyasi XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab pedagogika fanida alohida yo‘nalish sifatida shakllandi. Raqamli texnologiyalar hayotning barcha jabhalariga kirib kelishi, axborot iste’molining keskin ortishi, o‘quvchi-yoshlarning kundalik faoliyati asosan media mahsulotlar bilan bog‘liq bo‘lib qolishi mazkur nazariyaning dolzarbligini yanada kuchaytirdi. Bugungi kunda media ta’lim faqat qo‘shimcha ko‘nikma emas, balki zamonaviy ta’limning ajralmas qismi hisoblanadi.

Media ta’limning asosiy vazifalaridan biri — o‘quvchilarni turli media kontentni tahlil qilishga, uni tanqidiy baholashga, media resurslardan mas’uliyatli foydalanishga o‘rgatishdir. Bu jarayon o‘quvchilarda axborot oqimiga ongli yondashuv, fakt va fikrni farqlash, manipulyativ xabarlarini aniqlash kabi ko‘nikmalarni shakllantiradi.

Media ta’lim nazariyasi pedagogikada bir nechta funksiyalarni bajaradi:

1. Informativ funktsiya – o‘quvchilar ommaviy axborot vositalari, internet, ijtimoiy tarmoqlar orqali kiritilayotgan kontentning mazmunini tushunishni o‘rganadi.
2. Tarbiyaviy funktsiya – media orqali berilayotgan qadriyatlarni tahlil qilish, sog‘lom axborot madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.
3. Rivojlantiruvchi funktsiya – tanqidiy fikrlash, kreativ yondashuv, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.
4. Kommunikativ funktsiya – media vositalaridan foydalangan holda muloqot qilish, jamoada ishlash, fikr almashish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.
5. Amaliy funktsiya – o‘quvchi media texnologiyalaridan foydalanish, montaj, dizayn, prezentatsiya yaratish kabi amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtiradi.

Mazkur funksiyalar ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi va o‘quvchilarni zamonaviy raqamli jamiyatga moslashtiradi.

Bugungi pedagogika media ta’limsiz to‘liq bo‘la olmaydi. Bunga bir nechta omillar sabab: Axborot ko‘pligi va shiddati — o‘quvchi har kuni minglab axborot oqimi ichida

qoladi, uni saralash ko'nikmasi kerak. Ijtimoiy tarmoqlarning kengayishi — yoshlar ko'proq internetdan bilim oladi, shu sababli ularni to'g'ri axborot iste'molchisiga aylantirish muhim.

Sun'iy intellekt va algoritmlarning ta'siri — kontent tavsiyasi ko'pincha algoritmlar orqali shakllanadi. Buni tushunmaydigan o'quvchi manipulyatsiyaga tez beriladi. Media orqali tarbiyaga ta'sir kuchaygani — kino, bloggerlar, reklama, ijtimoiy media yoshlar dunyoqarashiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli iqtisodiyot talablari — media texnologiyalarni bilish kelajak kasblari uchun zarur kompetensiya hisoblanadi. Shu sababli media ta'limning pedagogikadagi o'rni yil sayin ortib bormoqda.

Pedagogikada media ta'limni samarali joriy etish uchun quyidagi metodlar qo'llaniladi:

Case-study — real media holatlarni tahlil qilish.

Proekt metodi — o'quvchilar media mahsulotlar yaratadi (video, poster, blog).

Interfaol metodlar — munozara, debat, rolli o'yinlar orqali media kontentga baho berish.

Simulyatsion mashg'ulotlar — deepfake, fake news, reklama manipulyatsiyasini aniqlash bo'yicha amaliy mashqlar.

Tahliliy metod — yangiliklar, maqolalar, reklama matnlarini tanqidiy ko'rib chiqish. Ushbu metodlar o'quvchilarda media madaniyatni shakllantirishda eng samarali vositalar hisoblanadi.

Media ta'limni o'qitish orqali quyidagi natijalarga erishiladi: axborotni tahlil qilish va fikrlash madaniyati shakllanadi, o'quvchilar media manipulyatsiyalardan himoyalanaadi, o'z fikrini media vositalari orqali ifodalash qobiliyati kuchayadi; digital-competence oshadi, raqamli xavfsizlik qoidalariga amal qilish o'rgatiladi; kreativ yondashuv va ijodiy ko'nikmalar shakllanadi. Shu bilan media ta'lim nafaqat bilim, balki shaxsning ma'naviy immunitetini mustahkamlaydigan pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Media ta'lim nazariyasi zamonaviy pedagogikaning ajralmas qismi bo'lib, u o'quvchilarda mediasavodxonlik, axborot bilan ongli munosabatda bo'lish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Media vositalari bugungi raqamli jamiyatda asosiy kommunikatsiya vositalaridan biri sifatida qaraladi. Shuning uchun ta'lim jarayonida media materiallardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi, o'quvchilarni mustaqil izlanishga undaydi va mavzuni chuqur anglashga xizmat qiladi.

Media ta'limning pedagogikadagi o'rni bir necha muhim yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

1. Mediasavodxonlikni shakllantirish – o'quvchilar media orqali berilayotgan axborotni tahlil qilish, uning ishonchliligini baholash va xulosa chiqarishni o'rganadi.

2. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish – media materiallari ustida ishlash o'quvchilarni chuqur fikrlashga undaydi.

Axborot madaniyatini oshirish – o‘quvchilar internet va boshqa manbalardan ongli foydalanishni o‘zlashtiradilar.

4. Kreativlik va kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish – media loyihalar orqali ijodkorlik kuchayadi.

5. Pedagogik jarayonda interaktivlikni kuchaytirish – media resurslar o‘quv jarayonini boyitadi.

Bugungi kunda ko‘plab davlatlar ta’lim standartlariga media ta’limni majburiy kompetensiya sifatida kiritmoqda. O‘zbekistonda ham ushbu yo‘nalishda darsliklar, o‘quv qo‘llanmalar, treninglar va raqamli platformalar yaratilmoqda, bu pedagoglarning malakasini oshirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, media ta’lim nazariyasi zamonaviy pedagogikaning strategik yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. U o‘quvchilarda mediasavodxonlik va tanqidiy fikrlashni shakllantiribgina qolmay, balki ularda axborotni to‘g‘ri qabul qilish va undan samarali foydalanish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. Medianing ta’lim jarayoniga jadal integratsiya qilinishi o‘quv jarayonining sifatini keskin oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qosimova M., Mediasavodxonlik asoslari. – Toshkent, 2020.
2. Potter W. Media Literacy. – Los Angeles, 2021.
3. UNESCO Media and Information Literacy Guidelines, 2022.
4. Karimov B. Media ta’lim metodikasi. – Toshkent, 2021.
5. Jenkins H. Confronting the Challenges of Participatory Culture. – MIT Press, 2019.